

Eerika Eskola ja Ellimaria Koivisto

TUNTEIDEN JA VAHVUUKSIEN TUNNISTAMINEN VARHAIS- KASVATUSYMPÄRISTÖSSÄ

Tunnetaitoprojekti 4–5-vuotiaille

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi (AMK)
Joulukuu 2021**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Joulukuu 2021	Tekijä/tekijät Eerika Eskola ja Ellimaria Koivisto
Koulutus Sosionomi (AMK)		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi TUNTEIDEN JA VAHVUUKSIEN TUNNISTAMINEN VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖSSÄ. Tunnetaitoprojekti 4–5-vuotiaille		
Työn ohjaaja Pirjo Forss-Pennanen		Sivumäärä 23+6
Työelämäohjaaja -		
<p>Tämä opinnäytetyö kuvaa Yksityinen Päiväkoti Lastenkammari ay:n kanssa yhteistyössä suoritettua positiiviseen pedagogiikkaan pohjaavaa tunnetaitoprojektia. Tunnetaitoprojekti toteutettiin Kokkolassa syksyllä 2021, ja projektiin osallistuneet lapset olivat iältään 4–5-vuotiaita.</p> <p>Tunnetaitoprojekti sisälsi neljä noin 45 minuutin mittaista interventiokertaa, joiden aikana opeteltiin tunnistamaan ja nimeämään erilaisia tunteita ja luontevahvuuksia. Lastenkammarin lapset saivat jokaisen intervention aikana kirjeen Supersankari-Taavilta, jonka tunteet ja vahvuudet eli supervoimat olivat kadonneet. Lapset auttoivat Supersankari-Taavia löytämään kadonneet supervoimansa erilaisen leikkien ja askartelun ohessa.</p> <p>Tunnetaitoprojekti huipentui viimeiseen kertaan, jonka aikana Supersankari-Taavi kertoi lapsille, että heistä jokainen on supersankari, jolla on omia supervoimia. Näihin supervoimiin tutustuttiin matkan varrella. Tunnetaitoprojektin päätteeksi jokainen lapsi sai todistuksen osallistumisestaan projektiin.</p> <p>Tunnetaitoprojektin tietoperustana on käytetty positiivista pedagogiikkaa ja sen käyttöä varhaiskasvatuksessa sekä siihen liittyvää tunnekasvatusta. Merkittävänä lähteenä opinnäytetyön tietoperustassa on käytetty Lotta Uusitalo-Malmivaaran ja Kaisa Vuorisen Huomaa hyvä! -kokonaisuutta.</p>		
Asiasanat Havainnointi, lapsi, luontevahvuudet, positiivinen pedagogiikka, positiivinen psykologia, tunnetaidot, tunteet		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date December 2021	Author Eerika Eskola and Ellimaria Koivisto
Degree programme Bachelor of Social Sciences, Social Services		
Name of thesis IDENTIFYING EMOTIONS AND STRENGTHS IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION. Emotional skills project for 4-5-year-olds		
Centria supervisor Pirjo Forss-Pennanen	Pages 23+6	
Instructor representing commissioning institution or company -		
<p>This thesis describes a project focusing on emotional skills. The project was carried out in cooperation with a private kindergarten Yksityinen Päiväkoti Lastenkammari ay. The project of emotional skills was carried out during the early autumn of 2021. The children involved in the project were aged 4–5-years old.</p> <p>The project included four interventions that were each about 45 minutes long. During those interventions the children were taught different emotions and character traits and learnt how to name and identify them. The children of Lastenkammari received a letter from a superhero called Supersankari-Taavi during each intervention. Supersankari-Taavi had lost all his superpowers, so he asked the children to help him find them. The superpowers of Supersankari-Taavi were his emotions and his personal character traits. The children of Lastenkammari helped Supersankari-Taavi to find his lost powers through various games.</p> <p>The project of emotional skills culminated in the last intervention, during which Supesankari-Taavi told the children, in a letter, that every one of them is a superhero with their own personal superpowers. At the end of the project of emotional skills, each child was handed a certificate about their involvement in the project.</p> <p>The knowledge base of the project of emotional skills is based on positive pedagogy, its usage in early childhood education and the emotional education based on it. The most significant source used was the Huomaa hyvä! collection by Lotta Uusitalo-Malmivaara and Kaisa Vuorinen.</p>		
Key words Character traits, child, emotions, emotional skills, observation, positive pedagogy, positive psychology		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA	2
2.1 Perustana positiivinen psykologia	2
2.2 Mitä on positiivinen pedagogiikka?.....	3
2.3 Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa	4
2.4 Tunnekasvatus ja luontevahvuudet osana kasvatusta	4
3 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET VALINNAT	6
3.1 Laadullinen tutkimus ja toimintatutkimus.....	6
3.2 Osallistuva havainnointi	6
3.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	7
4 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS	8
4.1 Opinnäytetyöprosessin alku	8
4.2 Ensimmäinen interventio: Tunteiden opettaminen ja sallivuus	9
4.3 Toinen interventio: Vahvuuksien ja tunteiden etsiminen	11
4.4 Kolmas interventio: Vahvuus-supersankarin askartelu.....	12
4.5 Neljäs interventio: Vahvuuksien vahvistaminen.....	15
5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	18
6 POHDINTA	21
LÄHTEET	22
LIITTEET	
KUVAT	
KUVA 1. Lasten tekemiä Vahvuus-supersankareita	14
KUVA 2. Lasten askartelemia Vahvuus-supersankareita.....	14
KUVA 3. Lisää lasten askartelemia Vahvuus-supersankareita.....	15
KUVIOT	
KUVIO 1. Opinnäytetyön prosessin kuvaus.....	22
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Lasten antama palaute projektista viimeisellä interventiokerralla.....	20
TAULUKKO 2. Kasvattajien antama palaute projektista	20

1 JOHDANTO

Tämä projektimuotoinen opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä kokkolalaisen Yksityinen Päiväkoti Lastenkammari ay:n kanssa. Tunnetaitoprojektin päätavoitteena oli opettaa varhaiskasvatuksessa oleville 4–5-vuotiaille lapsille tunteiden ja vahvuuksien nimeämistä ja tunnistamista sekä viedä positiivista pedagogiikkaa varhaiskasvatusympäristöön, jossa se ei vielä ollut aktiivisessa käytössä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida neljä pedagogista tunnetaito- ja vahvuusperustaista interventiota lapsiryhmään. Tämän opinnäytetyön aiheeksi valikoitui positiivinen pedagogiikka, tunnetaidot sekä vahvuudet, sillä kiinnostuksemme keskittyi erityisesti lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen ja sen tukemiseen varhaiskasvatuksessa.

Tunnetaitoprojektimme sisälsi neljä interventiota, joilla jokaisella oli oma tavoitteensa pääsyssä kohti projektin päätavoitetta. Kuvaamme opinnäytetyössämme jokaisen intervention ja sen tavoitteen ja tarkoituksen toteutumisen, sekä mahdolliset haasteet tavoitteeseen pääsyssä. Lopuksi kuvaamme ja arvioimme omaa tunnetaitoprojektiamme, sen onnistumisia ja haasteita. Tunnetaitoprojektimme arviointi perustuu havainnointiin ja pedagogiseen dokumentointiin. Projektimme keskeisin dokumentointikeino oli interventioiden nauhoittaminen puhelimen ääninauhurilla, mikä tuki havainnointiamme.

Opinnäytetyömme tietoperusta nojaa erityisesti Lotta Uusitalo-Malmivaaran ja Kaisa Vuorisen (2016) teokseen *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa*, sekä Eliisa Leskisen (2019) teokseen *Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa – Toteuta käytännössä*. Myös Uusitalo-Malmivaaran (2014) toimittama teos *Positiivisen psykologian voima toimii merkittävänä lähdemateriaalina opinnäytetyössämme*. Opinnäytetyössä on käytetty myös muuta lähdemateriaalia, joka on kirjattu asianmukaisesti opinnäytetyön lähdeluetteloon.

2 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA

Opinnäytetyön tietoperusta -luvussa käsittelemme keskeistä tietoperustaa ja teoriaa, johon opinnäytetyöprojektimme pohjaa. Tämä pitää sisällään positiivisen psykologian ja siihen pohjautuvan positiivisen pedagogiikan. Positiivisen pedagogiikan alalta keskitymme tunteisiin ja luontevahvuuksiin, joiden teoriaa esittelemme myös tässä luvussa.

2.1 Perustana positiivinen psykologia

Positiivisen psykologian keskeinen tutkimuskohde on subjektiivinen hyvinvointi eli onnellisuus. Positiivinen psykologia on laajentunut monihaaraiseksi tieteenalaksi, joka tutkii ilmiöitä aina päiväkodista puolustusvoimiin. Positiivinen psykologia ei ole sama asia kuin positiivinen elämänasenne, vaikka tämä kuuluukin positiivisen psykologian tutkimuksen piiriin. Positiivisilla tunnetiloilla on tieteellisesti todettu olevan yhteys laajempaan hyvinvointiin. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 18–21.)

Positiivisen psykologian vahvuuksille rakentuvan näkökulman ajatuksena on, että jokaisella ihmisellä on kykyjä ja taitoja, joiden käyttöönotto parantaa henkilön tyytyväisyyttä itseensä ja saavutuksiinsa (Hotulainen, Lappalainen & Sointu 2014, 264 [Geldhof, Bowers, Boyd, Mueller, Napolitano, Schmid, Lerner & Lerner 2013; Jones-Smith 2011; Lopez & Louis 2009]). Positiivisen henkilökehityksen edellytyksenä pidetään sitä, että yksilön vahvuudet ja voimavarat tunnustetaan ja niitä pystytään käyttämään tietoisesti ja tasapainoisesti elämän eri vaiheissa (Hotulainen ym. 2014, 265 [Lerner, Bowers, Geldhof, Gestsdóttir & DeSouza 2012; Geldhof ym. 2013]).

Positiivisen psykologian vaikutukset hyvinvointiin ovat laaja-alaisia, ja ne on jaettavissa kolmeen pääryhmään: *emotionaalinen hyvinvointi*, *sosiaalinen hyvinvointi* ja *psykykinen hyvinvointi*.

Emotionaalinen hyvinvointi tarkoittaa, että erilaiset tunteet ovat tasapainossa ihmisen elämässä. Niin negatiiviset kuin positiivisetkin tunteet kuuluvat ehjään emotionaaliseen hyvinvointiin ja hyvään tunnekuuntoon, joka auttaa vaikeista asioista selviämässä. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 37.)

Sosiaaliseen hyvinvointiin puolestaan kuuluu elämän merkitykselliset ja myönteiset ihmissuhteet samoin kuin kokemus siitä, että olet arvostettu ja kuulut ryhmään. Sosiaaliseen hyvinvointiin kuuluu

myös erilaisuuden hyväksyminen ja merkityksellisyyden tunne. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 37.)

Psyykkisessä hyvinvoinnissa on ensiarvoista se, että ihminen hyväksyy itsensä ja tunnistaa omat vahvuutensa. Tällöin ihminen uskaltaa kohdata haasteet ja toteuttaa itseään itsenäisesti, eläen omien arvojensa mukaista elämää. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 37.)

Jotta ihminen pystyisi kukoistamaan koko potentiaalissaan, on tärkeää, että jokainen näistä hyvinvoinnin tasoista toteutuu ja on tasapainossa keskenään. Ehjään, täyspainoiseen kukoistukseen kuuluu niin hedonistisia kuin eudaimonisia elementtejä. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 37–38 [Huppert & So 2013].) Hedonistiset elementit tarkoittavat myönteisiä tunteita ja kokemuksia elämästä, sekä optimismia tulevaisuudesta, kuten myös kykyä tulla toimeen erilaisten tunteiden kanssa. Eudaimoninen kukoistus puolestaan on luonteen taitojen opettamista ja oppilaiden varustamista tiedoilla ja taidoilla, jotka auttavat heitä arjessa ja elämän myötä ja vastoinkäymisissä. Eudaimonisuus on merkityksen ja intohimon löytämistä elämää kohtaan. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 38.)

2.2 Mitä on positiivinen pedagogiikka?

Positiivinen pedagogiikka pyrkii saamaan jokaisen oppijan paremmin tietoiseksi omista kyvyistään ja vahvuuksistaan (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 10). Positiivinen pedagogiikka on lähinnä Suomessa käytettävä termi, maailmalla puhutaan pääsääntöisesti positiivisesta kasvatuksesta. Käsitteenä positiivinen kasvatusta sai alkunsa Martin Seligmanin todettua, että kouluissa tulee opettaa hyvinvointia tavallisten oppiaineiden rinnalla ja tavoin. Aluksi positiivisen pedagogiikan koettiin kohdistuvan vain peruskoulun opetukseen. Useat positiivisen psykologian tieteenharjoittajat ovat kuitenkin nykyään laajentaneet käsityksen positiivisesta kasvatuksesta ulottumaan perusopetuksen lisäksi niin varhaiskasvatukseen kuin aikuisopetukseenkin. (Leskisenoja 2019, 23–24.)

Positiivisella pedagogiikalla pyritään ehkäisemään sitä, että ihmisen luontevahvuus syntyisi vasta elämän kolhujen ja vaikeuksien kautta. Ajatuksena on, että luontevahvuutta voidaan opettaa jo ennen kuin elämä kolhii. Oppilaille pyritään antamaan eväitä, joiden avulla he pystyvät selviytymään vastaan tulevista haasteista ja elämänkriiseistä. Positiivista pedagogiikkaa voidaan ajatella myös mahdollistamisen näkökulmasta. Tällöin ajatuksena on, että koulu ei ole vain oppilaitos vaan paikka, joka mahdollistaa myönteisen vuorovaikutuksen ja auttaa kasvussa ihmisenä. Omien luontevahvuuksien löytäminen ja sinnikkään työntöön ilon löytäminen yhdessä kannustavan palautteen kanssa auttavat

luomaan myönteisiä kehityskulkuja, jotka kantavat pitkälle tulevaisuuteen. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 10.)

2.3 Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Positiivisen pedagogiikan teemoja löytyy varhaiskasvatuslaista ja valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (Leskisenoja 2019, 39). Varhaiskasvatuksen tavoitteita, joita varhaiskasvatuslaki (13.7.2018/540, § 3) määrittää, ovat esimerkiksi lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja kokonaisvaltaisen kasvun edistäminen ja tukeminen, turvallisen varhaiskasvatus ympäristön ja myönteisten oppimiskokemusten tarjoaminen, lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen sekä lasta kunnioittavan toimintatavan tarjoaminen. Myös lapsen osallisuuden vahvistaminen kuuluu varhaiskasvatuksen keskeisiin tavoitteisiin. Tavoitteellinen varhaiskasvatustyö ja positiivinen pedagogiikka kulkevat käsi kädessä tukemassa ja vahvistamassa toisiaan. (Leskisenoja 2019, 39.)

Varhaiskasvatus tarjoaa erinomaisen toimintaympäristön lapsen systemaattiselle hyvinvoinnille. Pienen lapsen mieli on hyvin sopeutuvainen ja joustava, ja sen myötä esimerkiksi sosiaalisiin ja emotionaalisiin taitoihin varhaiskasvatuksessa tehtävät harjoitteet voivat saada aikaan hyvin positiivisia tuloksia. Vanhemmat toivovat yleensä lapsilleen onnellisuuteen liittyviä asioita, ja tähän toiveeseen varhaiskasvatuksessa voidaan parhaiten vastata opettamalla lapselle erilaisia hyvinvointitaitoja. Opetettaessa näitä taitoja lapset voivat itse huomaamattaan vaikuttaa oman onnellisuutensa määrään. Positiivista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa on esimerkiksi lapsen hyväksyminen ja kunnioittaminen juuri sellaisena, kun hän on. Siihen kuuluu myös lapsen hyvinvoinnin edistäminen, myönteisesti asioihin suhtautuminen sekä lapsen mahdollisuuksiin uskomisen ja vahvan luonteen rakentaminen. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa on siis lapsen välittävää kohtaamista ja pedagogista rakkautta. (Leskisenoja 2019, 42–43.)

2.4 Tunnekasvatus ja luontevahvuudet osana kasvatusta

Tunteet ovat elimistössä syntyvää psyykkisfysiologista toimintaa, jonka tarkoituksena on ohjata ihmisen toimintaa ja suunnata näin elimistön voimavaroja olennaiseen kohteeseen. Siinä missä tunteet voivat olla lyhyitä, vain muutaman sekunnin kestäviä reaktioita, voivat ne kestää myös useita tunteja. Tunteita kuvataankin usein pilvinä, jotka ovat eri kokoisia ja muotoisia, ja ne tulevat ja menevät omaan tahtiinsa. (Sandberg 2021, 155.) Mitä sitten ovat nykyään paljon puhutut tunnetaidot ja miksi niiden opettaminen on tärkeää?

Tunteiden kehityksessä yleinen mielipide on, että aluksi lapsen tunteet ovat eriytymättömiä, niin kutsuttuja perustunteita, ja leikki-ikäisenä ne alkavat eriytymään ja kehittymään. Lasten tunnekasvun ohjauksen kannalta on tärkeää opettaa aluksi lasta tunnistamaan ja nimeämään erilaisia tunteita. Tämä tukee lapsen mahdollisuuksia oppia hallitsemaan tunteitaan itsenäisesti. (Vienola 2011, 170 [Vienola 2004].) Tunnetaidot ovat ihmisen keinoja erilaisten tunteiden säätelyyn. Tunteiden säätely on lapselle tärkeää, niin erilaisten ulkoisten, kuin sisäistenkin ärsykkeiden ja impulssien kontrollointiin ja säätelyyn. Lapsen tulee pystyä tunnistamaan, hallitsemaan, kanavoimaan ja käsittelemään omia tunnereaktioita, ottaen samalla huomioon myös ympäröivien ihmisten tunnereaktioita. (Sandberg 2021, 149.) Lapsi tarvitsee tunteita muun muassa ihmissuhteiden luomiseen ja niiden ylläpitämiseen. Tunteet ja tunnetaidot ovat tarpeellisia myös muiden huomioimisessa ja auttamisessa. Näiden syiden vuoksi tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä niin monissa tilanteissa. Tunteidensäätelystä puhuttaessa tarkoitetaan lapsen kykyä tunteiden ilmaisuun, niiden ilmentymiseen, muotoon ja voimakkuuteen. Tunteidensäätely on itsekontrollia ja -hillintää, sekä toimintaa muita ihmisiä kohtaan. Varhaiskasvatuksella onkin tärkeä rooli lapsen tunnetaitojen itsensäätelyn kehittymisessä ja kehittämisessä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasta myös erilaisten tunteiden tunnistamaan ja nimeämään oppimisessa, niin lapsessa itsessään, kuin lapsen kykyä tunnistaa niitä muissakin. (Sandberg 2021, 150.)

Brdar ja Kashdan [2010] ovat määritelleet luonteenvahvuudet sellaisiksi ominaisuuksiksi, jotka tuntuvat "omalta itseltä" ja joiden käyttäminen on motivoivaa sisäisesti (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 32.) Luonteenvahvuudet panevat käytäntöön ihmisyyden moraalisesti arvokkaana pidetyt puolet, kuten sosiaalisen älykkyyden sekä itsensäätelyn. Luonteenvahvuudet tukevat laajasti hyvinvointia. Niiden on todettu olevan yhteydessä esimerkiksi vähäisempään stressiin ja masennukseen sekä kykyyn saavuttaa tavoitteita ja välttää päihteiden käyttöä ja väkivaltaa. Luonteenvahvuuksien, kuten edellä mainitun itsensäätelyn käytön on todettu olevan yhteydessä myös suurempaan ystävällisyyteen, erilaisuuden hyväksymiseen ja parempaan koulumenestykseen. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 32 [Park 2004].) Luonteenvahvuuksien ja lahjakkuuksien ero on siinä, että vahvuudet ovat kehittyviä ja moraalisesti arvostettuja niiden itsensä vuoksi, kun taas lahjakkuudet ovat synnynnäisiä, ja niitä arvostetaan niiden tuottaman aineellisen hyödyn vuoksi (Uusitalo-Malmivaara 2016, 32 [Peterson & Seligman 2004]).

3 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET VALINNAT

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme menetelmät, sisältäen laadullisen tutkimuksen sekä toimintatutkimuksen, opinnäytetyössämme käyttämämme havainnointi menetelmän, sekä kuvaamme tämän työn luotettavuutta ja eettisyyttä, sekä sitä miten näistä on pyritty huolehtimaan.

3.1 Laadullinen tutkimus ja toimintatutkimus

Opinnäytetyömme noudattaa laadullisen eli kvalitatiivisen toimintatutkimuksen pääperiaatetta. Laadullinen tutkimus on empiiristä eli erilaisiin aineistoihin ja niiden analyysiin perustuvaa tutkimusta.

Vaikka laadullinen tutkimus on empiiristä, ei se sulje pois teoreettisuutta. Laadullista tutkimusta ei ole mahdollista tehdä ilman teoreettista taustaa ja kiinnekohtia. Teoria laadullisessa tutkimuksessa on tieteellisessä kirjallisuudessa ja aiemmin suoritetuissa tutkimuksissa esitettyjen menetelmien ja analyysitapojen jäsenneilyä esittämistä. (Juhila 2021.)

Toimintatutkimuksen pyrkimyksenä on sekä tutkia että muuttaa vallitsevia käytäntöjä. Olennaista toimintatutkimuksessa on, että tutkittavat ihmiset otetaan aktiivisiksi osallisiksi meneillään olevaan tutkimukseen. (Kuula 2006.) Toimintatutkimuksen kohteena voi olla käytännössä melkein mikä tahansa ihmiselämän piirre. Toimintatutkimuksessa tärkeää on pyrkiä saavuttamaan erilaiset muutokset mahdollisimman reaaliajassa. (Kuula 2006.)

3.2 Osallistuva havainnointi

Tunnetaitoprojektimme tärkein tutkimusmenetelmä on osallistuva havainnointi. Osallistuva havainnointi voi olla joko aktiivista tai passiivista. Aktiivisessa muodossa tutkimuksen tekijä pyrkii läsnäolollaan aktiivisesti vaikuttamaan tutkittavaan ilmiöön. Passiivisessa osallistuvassa havainnoinnissa puolestaan tutkija on osallisena tilanteessa, mutta ei pyri vaikuttamaan tilanteiden kulkuun. Molempien mallien käytössä on tutkija pystyttävä erottamaan oma roolinsa tutkimustilanteessa ja se, kuinka hän tilanteeseen on mahdollisesti vaikuttanut. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 [Anttila 1996, 218–224]). Tässä opinnäytetyössä on käytetty osallistuvan havainnoinnin aktiivista muotoa. Tutkijat ovat osallistuneet aktiivisesti tunnetaitoprojektin tapahtumiin ja vaikuttaneet lasten toimintaan ohjaamalla ja neuvomalla heitä.

Havainnointi on aina subjektiivista toimintaa, joka on luonteeltaan hyvinkin valikoivaa. Eri tutkijat kiinnittävät erilaisiin asioihin huomiota, ja tutkijoiden vireystila, mieliala ja muut sen hetkiset ominaisuudet vaikuttavat havainnointiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 [Anttila 1996, 218–224]). Tällainen havaintojen valikointi on kuitenkin tutkimuksen kannalta välttämätöntä, sillä muuten havaintojen aiheuttama informaatiotulva kävisi liian suureksi ja havaintojen tarkoituksenmukainen kerääminen muodostuisi mahdottomaksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

3.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

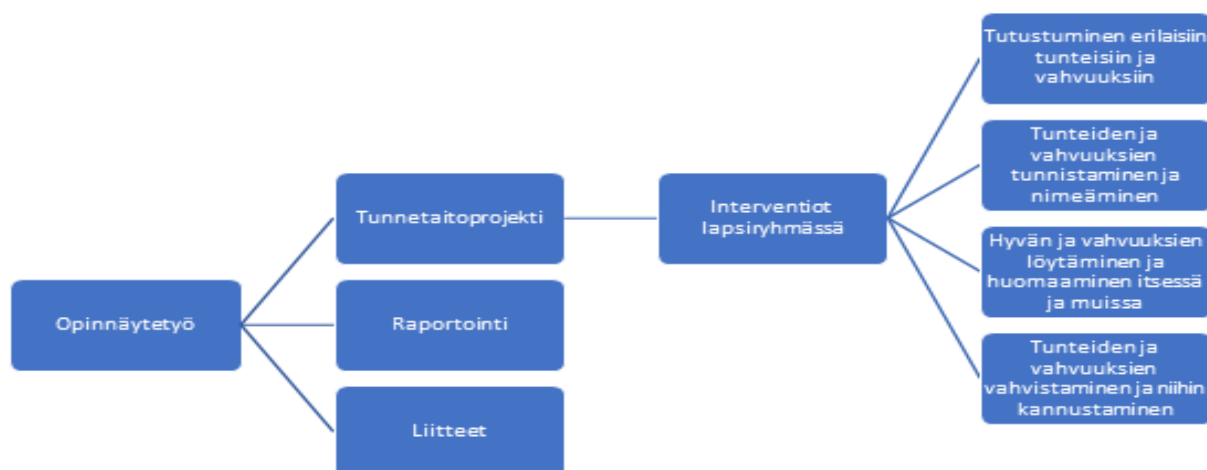
Opinnäytetyömme tunnetaitoprojekti on toteutettu opinnäytetyön eettisten periaatteiden mukaan. Jokaisen lapsen huoltajalta pyydettiin henkilökohtainen kirjallinen lupa projektiimme osallistumisesta. Jokaisen osallistujan anonymiteetin säilyttämisestä oltiin tarkkoja, eikä osallistujien henkilöllisyys tullut missään vaiheessa ilmi muille kuin Päiväkoti Lastenkammarin henkilökunnalle ja opinnäytetyön suorittajille.

Jokainen tunnetaitoprojektin interventio nauhoitettiin ääninauhuria apuna käyttäen. Interventioista tallennetut äänitteet tulevat vain projektin suorittaneiden henkilöiden saataville, ja ne tuhoetaan välittömästi, kun analysointi on suoritettu loppuun. Projektin aikana mahdollisesti otetut valokuvat lasten töistä tai tilanteista projektin aikana on tarkoin valittu lasten anonymiteettiä suojellen. Opinnäytetyössä käytettävistä kuvista ei ole mahdollista tunnistaa ketään projektiin osallistunutta lasta.

Opinnäytetyössä käytetyt lähteet on valittu tarkoin, ja jokaisen lähteen luotettavuus on pyritty tarkastamaan mahdollisimman hyvin. Mikäli käyttämässämme lähdemateriaalissa on mainittu toisen käden lähteitä, on myös kyseinen alkuperäislähde merkitty asianmukaisesti.

4 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS

Tässä luvussa avaamme opinnäytetyömme prosessia (KUVIO 1), sekä kuvaamme tämän opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen. Lisäksi kuvaamme aineistonkeruussa käymämme interventiot ja niiden tapahtumat.

KUVIO 1. Opinnäytetyön prosessin kuvaus

4.1 Opinnäytetyöprosessin alku

Opinnäytetyömme prosessi alkoi syksyllä 2020 aiheen valinnalla ja yhteydenotolla mahdolliseen tilaajaan. Saimmekin nopeasti tilaajaksi yksityisen Päiväkoti Lastenkammarin Kokkolasta.

Päiväkoti Lastenkammarista kohderyhmäämme valikoitui neljätoista 4–5-vuotiasta lasta. Tämä poikkesi suunnitelmastamme ikähaarukaltaan, sillä alkuperäisessä suunnitelmassa projekti toteutettiin 3–5-vuotiaille. Koimme kuitenkin, että neljätoista lapsen ryhmä on hyvänkokoinen tällaiseen projektiin, jota vetää kaksi henkilöä. Ikähaarukan kaventuessa vuoteen myös lasten välinen ero projektiin tarvittavissa taidoissa pienenee.

Viikkoa ennen projektin alkua lähetimme päiväkotiin huoltajille jaettavaksi luvan lasten osallistumisesta projektiin (LIITE 1). Saimme nämä lupalaput takaisin päiväkodilta mennessämme ensimmäiseen

interventioon. Neljästätoista 4–5-vuotiaasta lapsesta kolmesta sai kotoaan luvan osallistua projektiimme. Joukossa oli kuitenkin myös yksi lapsi, joka sai luvan projektiin osallistumisesta, mutta hänen kerrottiin olevan pois päiväkodista kolmen ensimmäisen interventiokerran ajan, joten myös hän jäi projektin ulkopuolelle. Näin ollen opinnäytetyömme kohderyhmään kuuluu kaksitoista 4–5-vuotiaasta lasta.

4.2 Ensimmäinen interventio: Tunteiden opettaminen ja sallivuus

Ensimmäinen interventiokerta oli maanantaina 16.8.2021. Saapuessamme paikalle päiväkodin työntekijä piti vielä aamupiiriä ja esitteli meidät lapsille sen ohessa. Ensimmäiseen interventiokertaan osallistui yhdeksän lasta, eli kolme lasta oli poissa. Aloitimme intervention vielä esittelemällä itsemme uudestaan lapsille ja pyysimme lapsia kertomaan meille nimensä, jotta tulisimme tutuksi toisillemme. Kerroimme, että olimme saaneet kirjeen, joka oli osoitettu päiväkotia Lastenkammarin lapsille, ja luimme kirjeen lapsille. Kirjeessä Supersankari-Taavi pyysi lapsilta apua löytääkseen kadonneet supervoimansa (LIITE 2). Lapset kuuntelivat innoissaan kirjeen ja olivat valmiita auttamaan Supersankari-Taavia löytämään kadonneet supervoimansa.

Tunteiden läpi käymiseen valitsimme aineistoksi Julia Pöyhösen ja Heidi Livingstonin kehittämät Fannin tunnetaitokortit (2020), joista valikoimme projektiamme varten yhdeksän lapsille tutuinta tunnetta. Valitsemamme tunteet olivat: huolestuneisuus, pettymys, ilo, hämmästyminen, suru, yksinäisyys, viha, inho ja pelko. Suunnitelmasta poiketen päätimme jättää Lotta Uusitalo-Malmivaaran ja Kaisa Vuorisen Vahvuus variksen Huomaa hyvä! -toimintakortit pois ensimmäisestä interventiosta, etteivät tunteet ja luontevahvuudet sekoittuisi lasten mielessä toisiinsa.

Esittelimme kirjeen mukana tulleet yhdeksän tunnekorttia laittamalla tunnekortit ensin maahan kaikkien näkyville. Aloitimme kysymällä, että ovatko lapset nähneet kyseisiä kortteja aiemmin. Osalle lapsista kortit olivatkin ennestään tuttuja. Kuulimme päiväkodin työntekijältä, että viime keväänä 5-vuotiaiden lasten kanssa oli kyseisiä tunnekortteja käytetty.

Kysyimme lapsilta, tietävätkö he mitä kyseiset kortit ovat. Ensimmäisenä lasten huomio kiinnittyi korteissa oleviin eläimiin, ja he vastasivatkin, että kortit kuvaavat norsua, tiikeriä ja lintua. Tarkensimme kysymystä, että minkälaisia ilmeitä eläimiä oli? Lapset kertoivat, kuinka korteissa eläin on surullinen, iloinen, ”yök”-ilmeinen ja niin edelleen. Päätimme käydä yksitellen jokaisen kortin keskustellen läpi. Alustimme vielä ennen korttien läpi käyntiä, että meillä jokaisella on erilaisia tunteita. Välillä olemme

iloisia, surullisia tai hämmästyneitä. Kerroimme, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja tunteista on hyvä puhua. Jos vaikka tuntee itsensä surulliseksi, on siitä hyvä kertoa jollekin. Kerroimme, että korttien tarkoitus on tutustuttaa lapsia erilaisiin tunteisiin.

Annoimme lasten valita, minkä tunteen käymme ensimmäisenä läpi. Lapset valitsivat ensimmäisenä tunnetaitokorteista vihan. Kysyimme lapsilta, mikä tunne heidän mielestään kuvassa on? He tiesivät hienosti, että norsu on suuttunut. Esitimme jatkokysymyksiä, kuten ”Mistä huomaa, että norsu on suuttunut?” Lapset kertoivat, että norsun naama on kurtussa ja korvat levällään, mistä tietää, että norsu on suuttunut. Kokeilimme lasten kanssa yhdessä, saammeko korvamme yhtä leveälle kuin kuvan norsulla. Tarkoituksena tässä oli osallistaa lapsia mahdollisimman paljon, sekä antaa heidän liikkua hieman, jotta istuminen ei kävisi liian pitkävetoiseksi. Samasta syystä pyysimme välillä lapsia nousemaan ylös ja näyttämään seisaaltaan tietyn tunteen. Kokeilimme, miltä eri tunteet meissä näyttävät. Näin lapset oppivat konkreettisesti, miltä erilaiset tunteet näyttävät jokapäiväisessä elämässä.

Otimme käyttöön päiväkodissa käytetyn peukkupuheenvuoron, jonka päiväkodin työntekijä neuvoi meille. Lapsi nosti peukalon pystyyn, kun hän tiesi vastauksen tai halusi sanoa jotain. Näin jokaisen lapsen ääni saadaan kuuluviin, eivätkä hiljaiset lapset jää äänekkäämpien lasten jalkoihin.

Lapset osasivat vastata kysymyksiin hyvin. Heillä oli selvästi tietämys erilaisista tunteista. Lapset osasivat sanoittaa, mikä heitä huolestuttaa tai pelottaa. Pelosta keskustellessamme lapset kertoivat muun muassa, että käärmeet ja pimeä pelottavat. Harmitusta aiheuttaa puolestaan, kun äiti ei anna pelata tai kun serkku lähtee kylästä. Valitsemistamme tunteista lasten oli vaikein tunnistaa ja sanoittaa yksinäisyys, mutta apukysymysten kautta lapset saivat tunteesta kiinni ja kertoivat, että yksinäisyyttä on, kun joutuu leikkimään yksin.

Kun kaikki yhdeksän tunnetta oli käyty läpi, leikimme pantomiimia. Jokainen halukas lapsi sai valita korteista tunteen ja esittää sitä muille lapsille, jotka yrittivät arvata, mitä tunnetta kaveri esittää. Lapsi tuo ajatteluansa ja oppimaansa usein näkyviin toiminnan kautta (Lukkarinen & Pylkkänen 2019, 23 [Vehkalahti 2007].) Lapset tunnistivat hyvin myös toistensa esittämät tunteet. Tuokion lopuksi kysyimme lasten mielipidettä interventtiosta, ja he vastasivat, että oli kivaa. Kerroimme, että tulemme seuraavan kerran kahden päivän päästä keskiviikkona. Lapset jäivät innokkaana odottamaan, miten Supersankari-Taavin tarina jatkuu.

4.3 Toinen interventio: Vahvuuksien ja tunteiden etsiminen

Toinen interventiokerta oli keskiviikkona 18.8.2021. Sateisen sään vuoksi interventio toteutettiin alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen sisätiloissa. Aloitimme intervention kertaamalla, mitä viime kerralla olimme tehneet. Toiseen interventiokertaan osallistui yhdeksän lasta, joista kaikki eivät olleet mukana ensimmäisellä kerralla. Aluksi kertosimme viimekertaisen Supersankari-Taavin kirjeen, että kaikki lapset pääsivät mukaan tarinaan.

Intervention vetäjistä toinen meni lasten kanssa toiseen huoneeseen kertomaan ohjeet ja aloittamaan tuokion Supersankari-Taavin seuraavalla kirjeellä (LIITE 2). Tänä aikana toinen ohjaaja jäi eri tilaan piilottamaan jo edellisellä kerralla käyttämiämme Fannin tunnetaito -kortteja. Tehtävässä käytetyt kortit olivat samat yhdeksän tunnekorttia, jotka ensimmäisellä kerralla opeteltiin lasten kanssa. Tämänkertaisessa tehtävässä lapsille jaettiin nämä yhdeksän tunnekorttia sisältävät ristikot (LIITE 3), joihin heidän oli tarkoitus rastittaa huoneeseen piilotetut tunnekortit. Tämä tapahtui niin, että kun lapsi löysi esimerkiksi ”viha”-kortin tuli hän ohjaajan luokse kertomaan, minkä tunteen hän oli löytänyt. Kun ohjaaja oli varmistanut lapselta, mikä tunne oli kyseessä, annettiin lapselle kynä, ja hän sai vetää rastin kyseisen kuvan päälle omassa bingolapussaan.

Tähän tehtävään sisältyi luonnostaan myös oman vuoron odottamisen harjoittelu. Lapsen täytyi olla kärsivällinen ja odottaa omaa vuoroaan, mikäli ohjaajan luokse tuli useampi lapsi yhtä aikaa. Lapsille painotettiin, että tärkeintä ei ole kuinka nopeasti löytää kaikki tunteet ja saa rastitettua ne, vaan se, että jokainen saa omassa tahdissaan etsiä piilotetut kortit ja tunnistaa niissä olevat tunteet. Jos lapsi ei osannut nimetä tunnetta, käyttivät he luontaisesti apunaan kuvailua. Esimerkiksi yksinäisyyttä kuvailtiin, ettei ole kavereita. Tällaisissa tilanteissa ohjaaja kysyi tarkentavia kysymyksiä, kuten: ”Tarkoitatko yksinäisyyttä?” Tehtävässä haluttiin antaa lapsille onnistumisen kokemuksia löytäessään sekä vahvistaa heidän kykyään niiden tunnistamiseen.

Lapset saivat bingolaput eri aikaan valmiiksi. Kun lapsi oli saanut oman lappunsa valmiiksi, siirtyivät he auttamaan kavereita vaikeiden piilojen löytämisessä. Tämä tapahtui lapsilta hyvin oma-aloitteisesti, minkä jälkeen ohjaavat tukivat ja kehottivat siihen. Ensimmäisellä kerralla poissa olleet lapset tarvitsivat enemmän ohjausta, sillä tunnekortit olivat vieraita, eikä niitä käyty ensimmäisen intervention tavoin perinpohjaisesti läpi ennen tehtävän alkua. Kasvattajan tehtävä on varmistaa, että jokainen lapsi tulee kuulluksi ja huomioduksi (Lukkarinen & Pylkkänen 2019, 21[Vehkalahti 2007].) Osa lapsista

kaipasi ohjaajan apua myös korttien etsimisessä, ja tällöin kortteja lähdettiin etsimään yhdessä ohjaajan kanssa.

Kun kaikki lapset olivat saaneet bingolappunsa täyteen, istuimme alas ja kehuimme vielä uudestaan lapsia, kuinka hienosti he löysivät ja tunnistivat tunnekortteja ja auttoivat kavereitaan. Alustamaan seuraavaa kertaa kerroimme, että Supersankari-Taavi oli antanut meille vielä toisen tehtävän. Tässä kohtaa toinen ohjaajista siirtyi taas lasten kanssa pienempään tilaan hetkeksi, jotta toinen ohjaajista sai haettua tunnetaitokortit pois piiloistaan ja piilotti samalla luontevahvuuksia kuvaavia Vahvuus variksen Huomaa hyvä! -toimintakortteja. Näistä korteista piilotettiin yksitoista lapsille helpoiten ymmärrettävää luontevahvuutta. Luontevahvuudet olivat: rehellisyys, sinnikkyys, huumorintaju, rohkeus, uteliaisuus, rakkaus, ystävällisyys, reiluus, oppimisen ilo, innostus ja anteeksiantavuus.

Lapsille esiteltiin toimintakortit ja vahvuuksista kerrottiin yleisellä tasolla. Lapsille sana vahvuus oli vaikea, joten asiaa lähestyttiin siltä kannalta, missä asioissa lapset ovat hyviä. Esimerkiksi yksi lapsi kertoi olevansa hyvä ajamaan polkupyörällä. Koska lapsi oli harjoitellut pyörällä ajamista paljon vanhempiensa kanssa, pohdittiin sitä kautta, kuinka hän oli sinnikäs. Tätä kautta lapset saatiin ymmärtämään, että kyseisessä esimerkissä vahvuus oli nimeltään sinnikkyys.

Nyt lapsille annettiin tehtäväksi etsiä yksi toimintakortti ja tulla sen kanssa istumaan tilassa oleville penkeille. Kortteja oli piilotettu lapsia vastaava määrä, joten jokainen löysi nopeasti omansa. Kun kaikki lapset olivat löytäneet kortin ja tulleet istumaan puolikaareen asetetuille penkeille, sai heistä jokainen vuorollaan esitellä oman korttinsa ja kuvailla, mitä siinä tapahtuu. Lapset kertoivat korteista esimerkiksi: ”Lintu antaa toiselle ilmapallon ja se toinen tulee iloiseksi.” Kerroimme lapsille tämän jälkeen vahvuuden nimen ja selitimme, mitä kyseinen vahvuus tarkoittaa. Tässä harjoituksessa tuli automaattisesti mukaan myös hyödyllisten taitojen, kuten oman vuoron odottamisen ja toisen kuuntelemisen opettelu. Intervention lopuksi kerroimme vielä, että seuraavalla kerralla tarvitsemme kyseisiä vahvuuksia kuvaavia kortteja Supersankari- Taavin seuraavaan tehtävään.

4.4 Kolmas interventio: Vahvuus-supersankarin askartelu

Kolmas interventio oli perjantaina 20.8.2021. Interventioon osallistui yhdeksän lasta, joista yksi lapsi ei ollut osallistunut kahteen edelliseen interventioon. Aloitimme intervention kertomalla, keitä olemme ja miksi olemme päiväkodissa käymässä. Näin varmistimme, että kaikki lapset pääsisivät mukaan. Aluksi luimme myös Supersankari-Taavin kaksi edellistä kirjettä.

Luimme Supersankari-Taavin kolmannen kirjeen (LIITE 2) ja kerroimme, mitä olemme tänään teke-
mässä. Esittelimme vielä viime kerralla käytettyjä luontevahvuuksia kuvaavia Huomaa hyvä! -toi-
mintakortteja. Tällä kerralla tarkoitus oli askarrella omat supersankarit (KUVA 1). Lapset jakaantuivat
kahteen pöytään, eli molemmat ohjaajista auttoivat lapsia omassa pöydässään. Olimme tehneet val-
miiksi mallin askarreltavasta supersankarista. Jokaisen lapsen oli tarkoitus leikata ääri viivoja pitkin
mallista supersankarin vartalo, viitta ja pää. Ryhmän nuorimmat tarvitsivat välillä apua leikkaamisessa,
mutta lähes kaikki lapset osasivat käyttää saksia ja leikkaaminen sujui vaikeimpia kohtia lukuun otta-
matta hyvin. Tämän jälkeen osat liimattiin yhteen. Jokainen lapsi sai piirtää supersankarilleen omat
kasvonsa ja piirtää koristeita oman tahtonsa mukaan.

Kun pöytäryhmä oli saanut askartelunsa valmiiksi, siirryttiin kolmannen pöydän ääreen, missä ohjaaja
kertoi tehtävän seuraavan vaiheen. Pöydälle oli levitetty Huomaa hyvä! –toimintakortit, muistuttamaan
edellisellä kerralla läpi käydyistä vahvuuksista. Jokainen lapsi sai kertoa itsestään jonkin vahvuuden, ja
se kirjattiin supersankari-askartelun vartaloon tai viittaan. Koska sana vahvuus oli lapsille vaikeasti
hahmotettava, saatiin tehtävä aukeamaan paremmin kysymällä, millainen lapsi on tai missä hän on
omasta mielestään hyvä? Lapset saivat näin tehtävästä hyvin kiinni ja kertoivatkin olevansa esimer-
kiksi vahvoja, sillä jaksavat kantaa siskoa reppuselässä, tai hassuja, kun he tekevät hölmöjä ilmeitä.
Kun jokainen lapsi oli saanut kertoa itsestään oman vahvuutensa, pyydettiin heitä kertomaan jokin
vahvuus vieruskaverista. Toisessa ryhmässä lapsien oli vaikeampi kertoa, millainen kaveri on, joten
tällöin asiaa mietittiin yhdessä koko pienryhmä. Näin jokainen lapsi sai supersankariinsa vahvuuden,
jonka hän koki itse itsessään, ja kaverien kertoman vahvuuden.

Tavoitteemme interventiokerralla oli lapsen minäkäsityksen vahvistaminen, vahvuuksien löytäminen
ja niiden huomaaminen itsessä ja muissa. Minäkäsityksen rakentaminen alkaa varhaisessa iässä, se ra-
kentuu ihmisten ja ympäristön parissa (Lukkarinen & Pylkkänen 2019,13 [Dunderfelt 2011].) Vah-
vuuksien kuvattiin olevan meidän jokaisen omia supervoimia, ja siksi me kaikki saimme kuvata it-
semme supersankareina. Lopuksi kerroimme lapsille, että tulemme vielä yhden kerran maanantaina.
Lapset kertoivat, että he tykkäävät meistä ja viimeisellä kerralla tulee itku. Annoimme päiväkodin
työntekijöille lasten tekemät supersankarit. Tehtävän on tarkoitus jatkua vielä niin, että päiväkodin
työntekijät kirjoittavat askarteluihin myös jokaisesta lapsesta yhden vahvuuden. Näin jokaiseen Vah-
vuus-supersankariin tulee lapsen itsensä kertoma vahvuus, vahvuus, jonka toinen lapsi näkee kysei-

sessä lapsessa, sekä aikuisen kuvaama vahvuus lapsesta. Tämä auttaa lasta näkemään oman minäku-
vansa positiivisena ja auttaa hahmottamaan omia vahvuuksia. Alla lasten askartelemia Vahvuus-supersankareita.

KUVA 1. Lasten tekemiä Vahvuus-supersankareita.

KUVA 2. Lasten askartelemia Vahvuus-supersankareita.

KUVA 3. Lisää lasten askartelemia Vahvuus-supersankareita

4.5 Neljäs interventio: Vahvuuksien vahvistaminen

Neljäs ja samalla viimeinen interventio oli maanantaina 23.8.2021. Interventioon osallistui 13 lasta. Paikalla oli useita lapsia, jotka eivät olleet edellisessä interventiossa mukana. Kertasimme, mitä olimme tehneet viime kerralla. Kerroimme, että viime kerralla poissa olleet lapsetkin saavat askarrella viime kerralla tehdyt Vahvuus-supersankarit. Kolmannen ja neljännen intervention välissä oli vain viikonloppu, joten kasvattajat eivät olleet ehtineet askarrella poissaolleiden lasten kanssa supersankareita eivätkä kirjoittaa tehtyihin supersankareihin lasten vahvuuksia kasvattajan näkökulmasta. Suunnitelmasta poiketen päätimme, että tästä johtuen emme käy läpi askartelujen vahvuuksia. Lapsista niin moni ei ollut mukana kolmannessa interventiossa, että heidän viihtymisensä vuoksi päädyimme tähän ratkaisuun. Toki ratkaisuun vaikutti myös se, etteivät edes edellisellä kerralla askarrellut supersankarit olleet valmiita kasvattajien kommenttien puutteen vuoksi, joten läpikäynnin tavoite olisi kärsinyt merkittävästi.

Arvioimme lasten oppimista käymällä tunne- ja vahvuuskortit jälleen läpi. Korttien läpi käyminen järjestettiin tällä kerralla niin, että esitimme kortin kerrallaan ja lapset saivat kertoa meille, mikä tunne tai

vahvuus kortissa oli ja mistä sen tunnisti. Lapset tunnistivat hyvin eri tunteet, pienen yhteisen pohdinnan jälkeen myös vaikeammat tunteet, kuten yksinäisyys, muistui mieleen. Kun yhdeksän tunnekorttia oli käyty yhdessä läpi, teimme toiminnallisen osuuden lasten mielenkiinnon ja jaksamisen säilyttämiseksi. Laitoimme Pikkuiset kultakalat -laulun soimaan ja neuvoimme lapsia liikkumaan ympäriinsä tilassa musiikin soidessa. Kun musiikki lakkasi soimasta piti lasten pysähtyä paikoilleen ja kuunnella, minkä tunteen ohjaaja pyytää näyttämään. Ohjaaja joko näytti yhden tunnekorteista ja lapset matkivat tunnetta ja kertoivat sen jälkeen, mikä tunne oli kyseessä, tai välillä ohjaaja vain nimesi tunteen ilman korttia ja lapset imitoivat kyseistä tunnetta.

Leikin jälkeen otimme esiin vahvuuskortit. Lapset tiesivät, että kortteja käytettiin avuksi edellisen intervention supersankari-askarteluun. Lapset eivät osanneet sanoittaa kuin muutamia vahvuuksia vaan ennemmin kertoivat, mitä kortin kuvassa tapahtuu. Vaihdoin kysymystä niin, että kerroimme kortissa lukevan esimerkiksi uteliaisuus, ja tämän jälkeen lapset saivat kertoa mitä uteliaisuus tarkoittaa. Törmäsimme jo aiemmin Huomaa hyvä! -toimintakorttien kanssa ongelmaan, että lasten tulisi olla lukutaitoisia kyseisiä kortteja käytettäessä. Käyttämämme Huomaa hyvä! -toimintakortit olivat omasta mielestämme liian vaikeasti tulkittavia varhaiskasvatusikäisille lapsille. Tämän vuoksi jouduimme improvisoimaan niiden käytössä enemmän kuin alun perin oli tarkoitus.

Kun kortit oli käyty läpi ja katsottu, mitä lapset olivat oppineet projektin aikana, kävimme koko Supersankari-Taavin tarinan läpi. Luimme Supersankari-Taavin viimeisen kirjeen (LIITE 2), missä Supersankari-Taavi kertoi, kuinka lapset olivat auttaneet häntä löytämään valtavasti uusia tunteita ja vahvuuksia. Supersankari-Taavi kertoi, kuinka kaikki lapset ovat supersankareita omilla supervoimillaan. Kirjeen lukemisen jälkeen kysyimme lapsilta palautetta koko positiivisen pedagogiikan matkasta. Laskimme maahan punaisen, keltaisen ja vihreän paperin. Punainen paperi tarkoitti, että toimintakerrat olivat tylsiä eikä lapsi ollut tykännyt projektista, keltainen paperi tarkoitti, että välillä oli kivaa ja välillä tylsää ja vihreä paperi kuvasti sitä, että tunnetaito-projekti oli lapsen mielestä kiva. Jokainen lapsi sai laittaa valkoisen paperilapun sen värin kohdalle, mikä kuvasi hänen mielipidettään matkasta (TAULUKKO 1). Lopuksi kiitimme lapsia ja jaoimme heille todistukset osallistumisesta tunnetaito-projektiimme (LIITE 4).

Lapset olivat tällä kerralla huomattavasti levottomampia kuin aiemmilla kerroilla. Juuri vietetty viikonloppu ja ennen interventiota ollut aamupiiri, jonka aikana lapset ilmeisesti olivat istuneet pidemmän aikaa, näkyivät lasten levottomuutena. Lapsia joutui ohjaamaan selvästi muita kertoja tiukemmin. Lopussa pitämässämme palaute hetkessä tämä näkyi selvästi tuloksissa (TAULUKKO 1). Ne lapset,

joita jouduimme tiukasti ohjaamaan tai kieltämään useaan otteeseen intervention aikana, antoivat negatiivista palautetta kyselyssä, vaikka samaiset lapset olivat aiemmilla kerroilla kertoneet suullisesti, kuinka mukavaa heillä on ollut meidän kanssamme. Palautteeseen tiedostamme myös vaikuttaneen viimeisen intervention vähäinen toiminta sillä, lapset joutuivat istumaan pitkään.

Tavoittemme viimeiselle interventiolle oli tunteiden ja vahvuuksien vahvistaminen ja niihin kannustaminen. Vahvuuksien hyödyntäminen on yhteydessä hyvinvointiin (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 80). Onnistuimme tavoitteesta niin, että lapset tiedostivat, että kaikilla on tunteita ja vahvuuksia. He pystyivät sanoittamaan tunteita ja vahvuuksia itsessään ja muissa.

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Projektin aloitus venyi pitkästi alkuperäisestä suunnitelmasta, jonka mukaan projekti oli tarkoitus suorittaa jo keväällä 2021. Toteutuksen viivästymisen vuoksi täytyi projektin toteutus tiivistää mahdollisimman lyhyelle aikavälille, jotta molemmat projektin vetäjät saivat sen sovitettua omiin aikatauluihinsa. Projektin tiiviissä toteuttamisessa oli kuitenkin hyviä puolia. Koska interventiokerrat olivat tiiviisti yhden viikon sisällä, säilyivät asiat lasten mielessä paremmin, koska toistoja oli tiuhaan tahtiin. Interventioiden mitta lyheni projektin tiivistyessä, jotta lasten keskittyminen ja jaksaminen säilyisi mahdollisimman hyvänä. Kestoltaan interventiot vaihtelivat hieman, mutta yhden intervention keskimääräinen kesto oli noin 45 minuuttia. Pyrimme sisällyttämään jokaiseen interventioon leikkejä tai muuta toiminnallista, jotta lasten mielenkiinto säilyy paremmin, eikä pelkkä istuminen kyllästyä.

Saimme jokaisen intervention jälkeen lapsilta ja kasvattajilta positiivista palautetta suullisesti. Viimeinen eli neljäs interventiokerta kuitenkin oli aikaisempiin kertoihin huomattavasti levottomampi. Viimeisen kerran tarkoitus oli olla yhteenvetokerta, jonka aikana pystymme arvioimaan, ovatko lapset oppineet projektimme aikana sen tarkoituksenmukaisia asioita. Aavistelimme jo etukäteen, että viimeinen kerta saattaa olla lapsista tylsempi kuin aiemmat, mutta tilanne valkeni meille vasta, kun olimme aloittaneet intervention. Emme tietenkään voineet olla etukäteen tietoisia siitä, että lapset olivat jo joutuneet olemaan paikoillaan pidemmän aikaa. Viimeisellä kerralla kysyimme lapsilta palautetta koko projektista (TAULUKKO 1). Muilla kerroilla olimme saaneet suullista palautetta interventioista, niin sitä pyydettyä kuin lapsilta omatoimisestikin. Neljännen intervention jälkeen tehdyssä kyselyssä lasten palautteesta näkyi selkeästi, että heitä jouduttiin ohjaamaan ja ohjeistamaan useita kertoja tiukastikin, sillä he eivät oikein jaksaneet kuunnella ohjeita tai keskittyä muutoinkaan. Ne lapset, joita jouduttiin henkilökohtaisesti ohjaamaan useamman kerran, antoivat negatiivista palautetta, vaikka aiemmilla kerroilla samoilta lapsilta oli tullut vain positiivista palautetta. Tästä jälkiviisaana olisi kannattanut pyytää palaute samalla tavalla jokaisella kerralla, jotta palaute eri interventioiden välillä olisi vertailukelpoisempaa.

TAULUKKO 1. Lasten antama palaute projektista viimeisellä interventiokerralla

Lasten antama palaute projektista		
Kivaa	Välillä kivaa	Tylsää
5	5	3

TAULUKKO 2. Kasvattajien antama palaute projektista

	<i>Liian vähän/Kyllä</i>	<i>Juuri sopivasti/Osittain</i>	<i>Liian monta/Ei</i>
<i>Oliko interventiokertoja riittävästi?</i>		X	
Oliko toiminta lasten ikätasolle sopivaa ja oliko ohjeistus riittävän selkeää?	X		
Tuntuiko projektin tavoite ja tehtävät johdonmukaisilta?	X		
Herättikö projekti kiinnostuksen positiivisesta pedagogiikasta ja aiotteko hyödyntää sitä jatkossa?	X		
Vapaa sana	”Hyvä ponnahduslauta uuteen toimintakauteen; Positiivinen pedagogiikka (Huomaa hyvä! -Vahvuus Varis) meilläkin osa toimintasuunnitelmaa.”		

Projektin päätavoite oli opettaa varhaiskasvatuksessa oleville 4–5-vuotiaille lapsille tunteiden ja vahvuuksien nimeämistä ja tunnistamista. Jokaiselle interventiokerralle oli oma pienempi tavoitteensa. Arviointi ja tulokset perustuvat interventioissa tehtyihin havaintoihin, jokaisen interventiokerran aikana tehtyyn äänitykseen ja saatuun palautteeseen.

Jokaisella interventiokerralla oli omat tavoitteet liittyen tunteisiin tai vahvuuksiin. Olimme luoneet tarinan Supersankari-Taavista, joka etsi kadonneita supervoimiaan. Interventioiden tavoitteet toteutettiin erilaisten toimintojen, kuten leikkien ja pelien kautta, jotta oppiminen tapahtuisi lapsille mahdollisimman luonnollisin keinoin. Lähtökohtana oli, että lapsi oppii, että on erilaisia tunteita ja vahvuuksia. Halusimme korostaa interventioiden aikana, että kaikki tunteet ovat sallittuja. Kaikki lapset saivat näyttää, miltä heistä mikäkin tunne näyttää. Interventioiden aikana lapset osasivat sanoittaa, mikä tekee heidät esimerkiksi iloiseksi tai surulliseksi.

Interventioiden lopussa havainnoimme lasten oppimista kyselemällä jo opittuja tunteita ja vahvuuksia uudestaan. Kävimme myös interventioiden aluksi lyhyesti läpi, mitä olimme oppineet viime kerralla. Tämä antoi meille käsityksen siitä, kuinka hyvin käymämme asiat olivat jääneet lasten mieleen. Interventioiden aikana huomasimme, kuinka lapset harjaannuttivat myös kaveritaitojaan. Jatkotutkimusideoina tunnetaitoprojektia voisi laajentaa käsittelemään esimerkiksi kaveritaitoja.

6 POHDINTA

Kokonaisuutena onnistuimme mielestämme tunnetaitoprojektissamme hyvin. Tärkein tavoitteemme oli opettaa lapsille tunteita ja vahvuuksia sekä niiden tunnistamista. Viimeisen kerran kartoituksessa lapset osasivat nimetä kaikki projektin aikana läpikäytyt tunteet. Vahvuudet osoittautuivat projektin aikana selvästi haastavammiksi, mutta lapset osasivat viimeisellä kerralla sanoittaa niistäkin useita. Projektin aikana saamamme palaute oli pääsääntöisesti positiivista, ja lapset pitivät projektista ja sen tehtävistä. Myös kasvattajien antama palaute oli kannustavaa ja positiivista. Viimeisen kerran levottomuus jäi harmittamaan, sillä muilla kerroilla lapset kuuntelivat hyvin ja kertoivat pitävänsä meidän kanssamme tehdyistä tehtävistä.

Joutuimme muuttamaan suunnitelmaamme ja improvisoimaan interventioiden aikana niille suunniteltuja toimintoja yllättävän monessa kohdassa. Tämän olimme tiedostaneet jo etukäteen, että pienten lasten kanssa toimiessa suunnitelmien tulee olla joustavia ja niitä täytyy mukauttaa kulloisenakin päivänä vallitsevaan tilanteeseen. Osallistuvien lasten määrä vaihteli projektin aikana päivästä riippuen. Tämän olimme huomioineet jo suunnitelmassa pohtiessamme projektin mahdollisia riskejä. Myös lasten kulloinenkin vireystila vaikutti paljon interventioiden sujuvuuteen.

Opinnäytetyön aikana ryhmän ohjaamistaidot kehittyivät ja saimme varmuutta ohjata toimintaa interventioissa. Ryhmään etukäteen tutustuminen jäi, ja tähän olisi voinut panostaa enemmän, mutta toisaalta interventioissa lapsiluku vaihteli. Meistä oli kerrottu onneksi lapsille etukäteen, eli he osasivat varautua, että tulemme. Opinnäytetyöprosessi antoi hyviä eväitä työelämään.

Sosionomin varhaiskasvatuskompetenssit vahvistuivat ja kehittyivät opinnäytetyön aikana. Erityisesti opinnäytetyössämme pääsi näkyviin lapsen osallisuuden lisääminen. Jokainen lapsi pääsi interventioiden aikana kertomaan ja tuomaan oman mielipiteensä esille. Kaikki vastaukset olivat sallittuja. Opinnäytetyössämme tärkeää oli ammattieettinen osaaminen, varhaiskasvatuksen arvojen ja lapsen oikeuksien toteutuminen läpi koko tunnetaitoprojektin. Suunnittelu, toteutus, dokumentointi ja arviointi ovat osana tavoitteellista toimintaa opinnäytetyössämme. Opinnäytetyöprojektin tekeminen antoi taitoja lasten ohjaamiseen ja toiminnan suunnitteluun, antaen täten varmuutta toimia varhaiskasvatuksen opettajana.

LÄHTEET

- Anttila, P. 1996. *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta*. Helsinki: Akatiimi.
- Brdar, I. & Kashdan, T. B. 2010. Character strengths and well-being in Croatia: An empirical investigation of structure and correlates. *Journal of research in personality*, 44 (1), 151–154.
- Geldhof, G. J., Bowers, E. P., Boyd, M. J., Mueller, M. K., Napolitano, C. M., Schmid, K. L., Lerner, J. V. & Lerner, R. M. 2013. Creation of short and very short measures of the Five C's of Positive Youth Development. *Journal of Research on Adolescence*. Advanced online publication. doi: 10.1111/jora.12039.
- Hotulainen, R., Lappalainen, K. & Sointu, E. 2014. Lasten ja nuorten vahvuuksien tunnistaminen. Teoksessa: L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) *Positiivisen psykologian voima*. Jyväskylä: PS-kustannus, 264–280.
- Huppert, F. A., & So, T. T. 2013. Flourishing across Europe: Application of a new conceptual framework for defining well-being. *Social Indicators Research*, 110 (3), 837–861.
- Jones-Smith, E. 2011. The strengths mindset: Understanding the nature of strengths. Teoksessa: E. Jones-Smith (toim.) *Spotlighting the strengths of every student: Why U.S. schools need a new, strengths-based approach*. Westport, CT: ABC-CLIO, 31–62.
- Juhila, K. 2021. Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/>. Viitattu 7.10.2021.
- Kuula, A. 2006. Toimintatutkimus. Teoksessa A. Saaranen-Kauppinen & A. Puusniekka (toim.) *Kvali-MOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_4.html. Viitattu: 11.10.2021.
- Lerner, R. M., Bowers, E. P., Geldhof, G. J., Gestsdóttir, S. & DeSouza, L. 2012. Promoting positive youth development in the face of contextual changes and challenges: The roles of individual strengths and ecological assets. *New Directions for Youth Development* 135, 119–128.
- Leskisenoja, E. 2019. *Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Lopez, S. J. & Louis, M. C. 2009. The principles of strengths-based education. *Journal of College & Character* X (4), 1–8.
- Lukkarinen, T. & Pylkkänen, P. 2019. *Pieni kimpale kultaa – Opas lapsen itsetunnon tukemiseen ja vahvistamiseen varhaiskasvatuksessa*. Joensuu: Karelia ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/161190/Lukkarinen_Taru_ja_Pylkkanen_P%4ivi_2019.03.14.pdf?sequence=2. Viitattu 10.10.2021.

- Park, N. 2004. The role of subjective well-being in positive youth development. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 591 (1), 25–39.
- Peterson, C. & Seligman, M. E. P. 2004. *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. New York: Oxford University Press.
- Pöyhönen, J. & Livingston, H. 2020. *Fannin tunnetaitokortit*. Kumma-kustannus.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Osallistuva tutkimus. *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4_2.html. Viitattu: 11.10.2021.
- Sandberg, E. 2021. *Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2017. *Huomaa hyvä! -toimintakortit*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, L. 2014. Positiivinen psykologia - mitä se on? L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) *Positiivisen psykologian voima*. Jyväskylä: PS-kustannus, 18–27.
- Varhaiskasvatuslaki*. 13.7.2018/540. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pdm45237816687360>. Viitattu: 7.12.2021.
- Vienola, V. 2004. *Monitapaustutkimus päiväkotien ympäristökasvatuksesta*. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 87. Joensuun yliopisto.
- Vienola, V. 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa: E. Hurjala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 3., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 164–180.

Hyvät lasten vanhemmat!

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa Centria-ammattikorkeakoulusta. Teemme projektimuotoisen opinnäytetyön päiväkotia Lastenkammarissa, syksyllä 2021. Opinnäytetyömme käsittelee tunnetaitoja ja luontevahvuuksia positiivisen pedagogiikan kautta. Projektin tarkoituksena on lisätä lasten kykyä tunnistaa omia ja muiden tunteita, sekä vahvuuksia itsessään ja toisissaan. Mielestämme jokainen lapsi on oman elämänsä supersankari, ja siihen nojaammekin projektissamme.

Käytämme yhtenä opinnäytetyömme menetelmänä havainnointia, jonka vuoksi meidän tarvitsee kuvata tai äänittää toimintaamme lasten kanssa projektin aikana. Nämä havainnoinnin avuksi tuotetut videot ja äänitteet tulevat vain meidän nähtäviksemme, ja ne tuhotaan välittömästi, kun olemme saaneet ne analysoiduksi. Toivoisimme myös voivamme valokuvata lasten tuotoksia projektin aikana, jotta voimme käyttää niitä opinnäytetyömme havainnollistamiseen. Kuvista lapsia tai heidän tuotoksiaan ei voi tunnistaa ja anonyymiteetti tulee säilymään.

Lupalappu palautetaan päiväkotiin **16.8.2021** mennessä.

Mahdollisia lisäkysymyksiä varten meidät tavoittaa sähköpostitse: eerika.eskola@centria.fi ja ellimaria.koivisto@centria.fi

Toivottavasti lapsenne saa osallistua tunnetaitoprojektiimme!

Ystävällisin terveisin,

Eerika Eskola ja Ellimaria Koivisto NSOS18K

Lapsen nimi _____

Lapseni ___ saa / ___ ei saa osallistua tunnetaitoprojektiin.

Lapseni tuotoksia ja toimintaa ___ saa / ___ ei saa kuvata, videoida, äänittää tai muuten havainnoida.

Huoltajan allekirjoitus _____

Päivämäärä: _____ Paikka: _____

Hei!

Päiväkoti Lastenkammarin lapset!

Minä olen supersankari-Taavi. Minun supervoimani ovat kadonneet. En tiedä enää, missä minun vahvuuteni ovat. Tarvitsisin teidän lasten apua löytämään kadonneet supervoimani. Voisitko auttaa minua?

Eerika ja Elli ovat tulleet tekemään kanssanne viikon ajan tunnetaito ja vahvuustehtäviä. Löydetään yhdessä supervoimani takaisin!

Lähdetään yhdessä seikkailulle!

Hei taas lapset Supersankari-Taavi täällä!

Kiitos, että autoitte minua viime kerralla tunnistamaan erilaisia tunteita. Olen erittäin iloinen avustanne, nyt muistan taas monia tunteita!

Lähdetään tänään yhdessä etsimään viimeksi tunnistamianne tunteita!

Olen antanut Eerikalle ja Ellille ohjeet, jotka he kertovat teille!

Mukavaa metsästystä tunteiden parissa!

Hei lapset Supersankari-Taavi täällä taas!

Olette löytäneet hienosti erilaisia tunteita. Tunteiden tunnistaminen on tärkeää. Olette auttaneet minua löytämään uusia tunteita. Olen erittäin kiitollinen avustanne tähän asti.

Meillä jokaisella on vahvuuksia. Mitkä ovat sinun vahvuutesi ja mitä vahvuuksia kaverillasi on?

Pääsette askartelemaan tänään. Eerika ja Elli kertovat teille ohjeet!

Supersankari-Taavi täällä: Hei!

Tänään on viimeinen yhteinen päivämme. Meillä on ollut hieno matka yhdessä!

Ensimmäisellä kerralla tunnistitte erilaisia tunteita, ja sitä millaisissa tilanteissa niitä esiintyy.

Toisella kerralla pääsitte etsimään erilaisia tunteita. Autoitte minua valtavasti!

Kolmannella kerralla, mietitte omia supervoimianne eli vahvuuksianne. Kerroitte myös kaverin vahvuuksia.

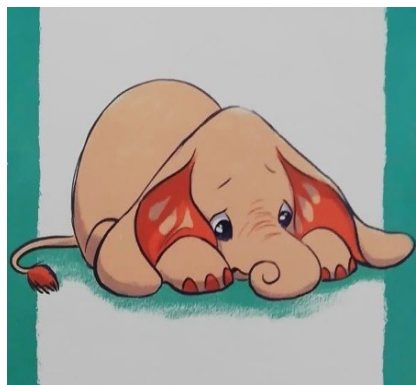
Teidän avullanne olen löytänyt valtavasti uusia tunteita ja vahvuuksia.

Arvatkaa mitä, minä en ole ainoa supersankari, jokainen teistä lapsista on supersankari omilla vahvuuksillaan. ME KAIKKI OLEMME SUPERSANKAREITA!

Kiitos tästä matkasta lapset. Minulla on ollut hauskaa!

Palkinnoksi onnistuneesta matkasta saatte todistukset!

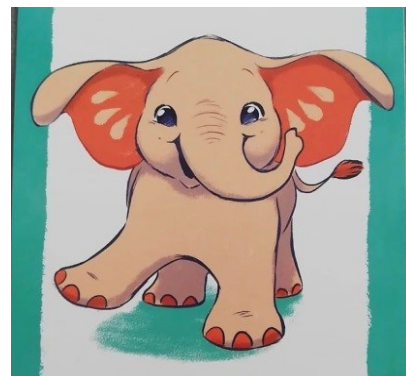

HUOLESTUNEISUUS

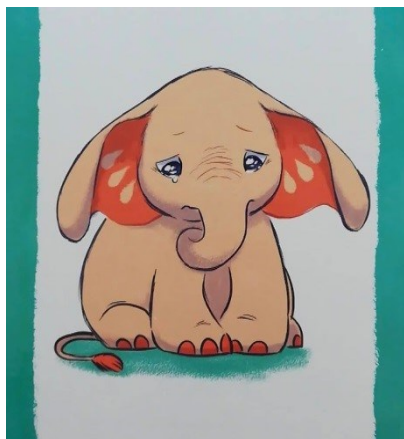
PETTYMYS

ILO

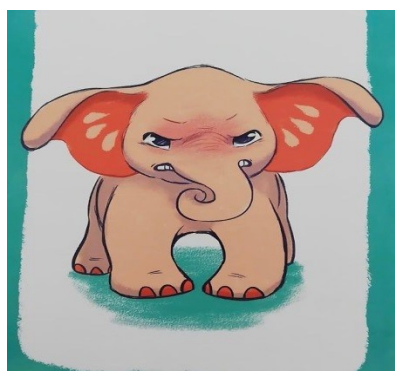
HÄMMÄSTYS

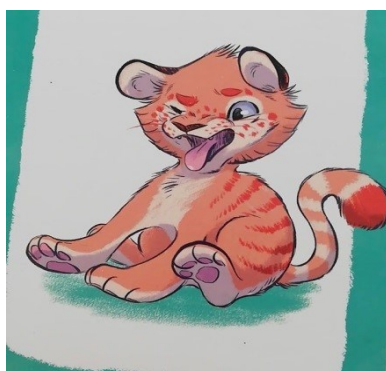
SURU

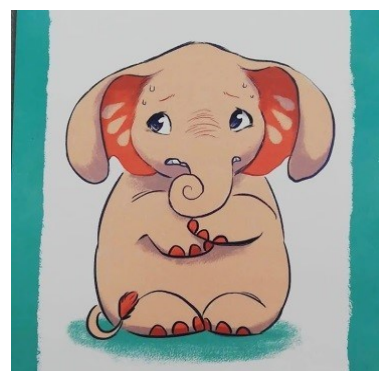
YKSINÄISYYS

VIHA

INHO

PELKO

TODISTUS

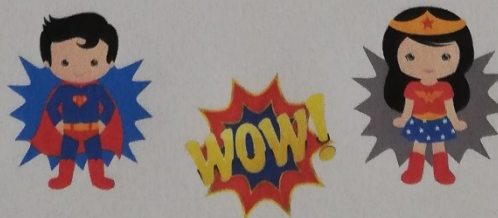
On osallistunut
tunnetaitoprojektiin.

Olemme opetelleet onnistuneesti
vahvuuksia ja tunnetaitoja.

Kokkolassa

23.8.2021

Ohjaajat:

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Organisaatio, jolle anomus osoitetaan Yksityinen Päiväkoti Lastenkammari ay

Vastuuhenkilö organisaatiossa Tiina Saraluhtha

Tutkimusluvan anoja(t) Eskola Eerika ja Koivisto Ellimaria
Eskola Eerika, Isoheikkiläntie 7, 31700 URJALA as

Osoite Koivisto Ellimaria, Pengerkatu 2 A31, 67100 KOKKOLA

Puhelin Eerika: 0503100778, Ellimaria: 0442047799

Sähköpostiosoite eerika.eskola@centria.fi , ellimaria.koivisto@centria.fi

Tutkimuksen nimi Tunteiden ja vahvuuksien tunnistamisen lisääminen varhaiskasvatusympäristössä -
Tunnetaitoprojekti 3-5-vuotiaille

Tutkimuksen tarkoitus Viedä positiivista pedagogiikkaa varhaiskasvatusympäristöön, jossa sitä ei vielä
käytetä, sekä opettaa lapsille tunteiden ja luonteenvahvuuksien tunnistamista.

Tutkimuksen kohderyhmä Päiväkoti Lastenkammarissa varhaiskasvatuksessa olevat 3-5-vuotiaat lapset.

Aineiston keruun arvioitu ajankahta 16.8-23.8.2021

Tutkimusmenetelmä Osallistava havainnointi

Tutkimussuunnitelma hyväksytty 18 / 6 2021

Tutkimuksen ohjaaja Pirjo Forss-Pennanen

Lupa myönnetään
paikka Kokkola **aika** 13 / 08 2021

anomuksen mukaisesti **muutosehdotuksin** **hylätty**

Luvanmyöntäjän allekirjoitus Tiina Saraluhtha Yksityinen päiväkoti
LASTENKAMMARI
Kokkola

LIITTEET **Tutkimussuunnitelma**
 Kysely/haastattelulomake
 Muut liitteet, mitkä

Kysely positiivisen pedagogiikan opinnäytetyönprojektin onnistumisesta varhaiskasvattajille

1. Oliko interventiokertoja mielestänne riittävästi?

- Liian vähän
- Juuri sopivasti
- Liian monta

2. Oliko toiminta mielestänne lasten ikätasolle sopivaa ja oliko ohjeistus riittävän selkeää?

- Kyllä
- Osittain
- Ei

3. Tuntuiko projektin tavoite ja sen tehtävät johdonmukaisilta?

- Kyllä
- Osittain
- Ei

4. Saiko projekti teidät kiinnostumaan positiivisesta pedagogiikasta ja aiotteko hyödyntää sitä jatkossa?

- Kyllä
- Ei

5. Vapaa sana. Risuja/ruusuja opinnäytetyön projektin toteuttamisesta

Kiitos osallistumisesta projektiimme!
Ellimaria Koivisto ja Eerika Eskola NSOS18K